

Trebinjska vlastela Dragančići*

Esad Kurtović
Sarajevo

Abstract: The Trebinje nobles Dragančići mark the history of the Trebinje region in the second half of the 14th and the first half of the 15th century. The author completes earlier contours of Mihailo Dinić's approach with new indicators. Dragančići are located in the Trebinje settlements of Poljice and Kremeni Dol, in the southern parts of Travunija on the border with Konavle. Their seniors are Pavlovići, and from 1438, Kosače. They are in the rank of families Ljubibratić, Kobiljačić, Starčić, Krasomirić, Poznanović and Priljubović. With their vassals, they are engaged in cattle breeding, agriculture and trade, and in the 15th century they significantly participated in looting, contextualized by the general action of their seniors Pavlović and Kosač towards the people of Dubrovnik. Thanks to the preserved sources, more detailed observations are dedicated to the Pribatovići (successors of Pribat Dragančić) and the Usinovići (successors of Usin Brajanović Dragančić).

Keywords: Dragančići, Pribatovići, Usinovići, Pavlovići, Trebinje, Poljica, Kremeni Dol, Dubrovnik, road robbery

Dragančići predstavljaju vlastelu koja se može pratiti na trebinjskom području u drugoj polovini XIV. i prvoj polovini XV. stoljeća. Polazišne informacije o Dragančićima dovoljne su za primarnu leksikonsku obradu. Ponuđene su pristupom Mihaila Dinića u radu o humsko-trebinjskoj vlasteli i apostrofirane kod Đure Tošića u radu posvećenom trebinjskom području.¹ Na osnovu spoznaja spomenutih znanstvenika, moguće je uočavati praznine i kretati se u nove pretrage. Uz fragment izvora više, na ovom mjestu, upravo problematiziramo i definiramo nekoliko pitanja iz života ovog vlastelinskog roda i potičemo na nova traganja.

Najraniji Dragančići – problemski osnovi i pretpostavke

Pretpostavka je da rodonačelnika među Dragančićima treba tražiti u izvjesnom Draganču

* Rad je realiziran u okviru projekta "Srednjovjekovna bosanska vlastela", Kanton Sarajevo, Ministarstvo za nauku, visoko obrazovanje i mlade za 2021.

¹ Динић 1967, 49; Тошић 1998, 31, 120, 214. Тошићев приступ Драганčićима заснован је на истраживањима Мхила Динића.

koji se spominje u drugoj polovini augusta 1343. godine. Tada je zabilježeno da izvjesni Božitko Đorđević, čovjek Draganča (*Bositicus Giorgeuich homo Draganče*) daje svoga konja u zamjenu za vola, kravu i tele. Polazišta za ovu pretpostavku su: specifično ime, društvena pozicija i odgovarajući vremenski kontekst.² Iako navedeno nije dovoljno za konačnu argumentaciju, ova pretpostavka i dalje ostaje jedinom po pitanju porijekla porodice i roda Dragančića.³

Izvjesno je da rodonačelnik Dragančića pripada turbulentnom vremenu kroz koje je područje Travunije prolazilo, obilježeno teškim feudalnim borbama srpskih velmoža poslije smrti cara Dušana (1355), a koje je u historiografiji poznato kao borba oblasnih gospodara. Po svemu "Draganče" je uspio da opstane u krugu sitnijeg plemstva lavirajući među magnatima čiji se utjecaj i moć nad Travunijom mijenjao sve do dolaska pod bosansku vlast. Jedan od prvih problemskih osnova koji definiramo predstavlja upravo status travunijske vlastele u drugoj polovini XIV. i prvoj polovini XV. stoljeća, odnosno u vrijeme bosanske vlasti. Dolaskom pod

² (24. 8. 1343), Državni arhiv u Dubrovniku (dalje: DAD), *Diversa Cancellariae*, XIV, 43; Kurtović 2019, 9.

³ Динић 1967, 49; Тошић 1998, 214.

bosansko kraljevsko okrilje ranije, češće promjene izazvane borbom krupnih velmoža bile su završene. Pretpostavka u historiografiji je da je dolasku Tvrtka Kotromanića u posjed Travunije kumovalo i raspoloženje domaćih čimbenika.⁴ Ulaskom u sastav srednjovjekovne bosanske države 1377. godine travunjsko područje (kao i područja Konavala i Dračevice, a naročito Konavala jer su više povezana uz Travuniju) se našlo u drugačijem političkom ambijentu. Iako je zemlja Travunija u sastav Bosne pripojena s već izgubljenim političkim posebnostima koje otuda nisu ni mogle biti precizno ugrađene u titulaturi bosanskih vladara, bit će ispravna pretpostavka da su najvažniji predstavnici na travunjskom području produžili raniju politiku odnosa prema magnatima i osigurali svoje pozicije i beneficije kod novih seniora u novoj državi. To je uobičajena feudalna praksa. Taj prelazak se dešava u vrijeme kada je u Bosni u potpunosti izgrađen društveni poredak u kojem je novo područje inkorporirano u posjede krupnije bosanske vlastele koja je učestvovala u stjecanju Travunije i dobila posjed na ime zasluge. Pripojeno travunjsko područje najvećim je dijelom zaslugom pripalo velmožama iz roda Pavlovići.⁵ Opća karakteristika stečenog posjeda u skladu je s položajem Travunije u toku XIV. stoljeća. Pored izostanka jednog istaknutog vlastelinskog roda ravnog bosanskim magnatima Travunija nije imala ni prateće snažne odbrambene i rezidenijalne elemente. Iako je imala dobru privrednu osnovu pozicija Travunije pri ulasku u sastav Bosanskog kraljevstva predstavljena je feudalcima koji su djelovali na svojim usitnjenim posjedima. Tek dvije decenije kasnije u javnom, političkom izrazu bosanske vlastele Pavlovića prepoznajemo najvažnije travunjske predstavnike kao i činjenicu da su u krilu Pavlovića vidljiviji elementi njihove ranije posebnosti i važnog statusa koji su osigurali u novom ambijentu. U povelji kneza Pavla Radinovića Dubrovčanima iz 1397. spominju se kao svjedoci od Primorja Vukosav Kobiljačić, Ljubiša Bogdančić i Vukosav Poznanović.⁶ To su najvažnije poluge na koje se knez Pavle oslanjao na travunjskom području. Oni su izraz ranijeg

domaćeg elementa "od Primorja". Iako Dragančići ne pripadaju najvažnijim predstavnicima sa travunjskog područja, izvjesno je da je njihov status na posjedu Pavlovića hijerarhijski tada nešto niže, ali i usko vezan za statusna obilježja koja su imali Kobiljačići, Bogdančići i Poznanovići te 1397. godine. Definiranje pojašnjavanja statusa travunjske vlastele pod bosanskom vlašću je problemski otvoreno i po svemu će se rješavati u razumijevanju rusaga kneza Pavla Radinovića i njegovih nasljednika. Polazni poticaj u tom pravcu bi bilo pojašnjavanje egzistencija titulature trebinjske vlastele koju su Pavlovići poštovali, ali i koja se kosila s društvenim poretkom u Bosni i stoga je vremenom prestala da postoji.

Snagu Dragančićima daje izražena duža težnja njihove identifikacije povezana uz prezime Dragančić, učestalija praksa, tj. pojava u izvorima, a i prepoznatljivost u očima obližnjih Dubrovčana. Nastojanje da se čitavom rodu kroz duže vrijeme da prepoznatljivo ime je redovno parametar učestalije, poznatije, uticajnije i trajnije vlastelinske zajednice. Zbog manjka izvora ta živost i razvojnost koju pratimo i kod druge trebinjske vlastele nije uvijek uočljiva. Otuda je iz današnje perspektive ponekad nejasna identifikacija članova pojedinih porodica, ali i šireg roda kroz duže vrijeme. Dragančići (1375-1456) su pravi primjer za ovu pojavu.

Mihailo Dinić prvog poznatog člana ove vlastelinske kuće vezuje za Pribata Dragančića iz 1412. godine. U odnosu na eventualnog rodonačelnika (1343) to je razlika od skoro 70 godina i nešto je duži razmak za promatranje dvije generacije pa otuda i nije kazano da se radi o Pribatu kao sinu rodonačelnika.⁷ Tu smo već u problemima praćenja prvih Dragančića. Srećom postoje i druge informacije koje govore o Dragančićima starijim od ovog pokazatelja. One upućuju na Brajana Dragančića kao najranijeg zasad poznatog, izvorom zasvjedočenog predstavnika među Dragančićima. Označen da je iz Trebinja (*Brayan Dragančich de Tribunio*), decembra 1375. on prodaje Skoroju Milenoviću crnu kobilu za 15 perpera dubrovačkih dinara.⁸ Pokazatelj ne nudi

⁴ Динић 1932, 36; Михалчић 1975, 122, 124, 132-135, 187-203.

⁵ О Павловићима, Радонић 1902; Тошић 2001; Ивић 1907, Нилевић, 1978; Нилевић 1980; Куртовић 2010.

⁶ Стојановић 1929, 245; Смиљанић 2008, 101-102.

⁷ Динић 1967, 49; Тошић 1998, 214.

⁸ (11. 12. 1375), DAD, Diversa Cancellariae, XXIV, 94; Kurtović 2019, 108.

preciznije karakteristike koje bi Brajana povezala uz vlastelinski sloj, mada trgovina nije strana trebinjskoj vlasteli. Ova je informacija kamenčić kojim se mozaik Dragančića polako upotpunjuje.

Prema pokazatelju iz 1375. godine prezime i pripadnost trebinjskom području su polazna osnova, no tek nasljednik Brajana Dragančića u potpunosti detektuje svoga oca. To je Usin Brajanović, u radu Mihaila Dinića poznat samo kao Usin Dragančić. Novembra 1387. godine Usin, označen da je sin Brajana Dragančića iz Trebinja (*Usinus, filius Brayani Dragančich de Tribinio*) prima od gospođe Rade, supruge vlastelina Martola Tudisića, 36 muznih koza na uzgoj i podjelu dobitka.⁹ Krajem 1392. godine, on se opet pojavljuje u izvorima, a označen je kao Usin Brajanović iz Trebinja (*Usin Brayanouich de Tribinio*). Tada pravi dogovor s dubrovačkim vlastelinom Vlahom Sorokočevićem oko srebrnine i nakita kojeg ostavlja kao zalog za 18 perpera i osam groša. Zalog je postavljen do praznika svetog Vlahe, a kao jemci za Usina su imenovani Borak Radosalić i Brajan Miloslalić.¹⁰ U kasnijim pronađenim informacijama Usin se spominje kao Usin Brajanović, ali češće kao Usin Dragančić što ćemo, kao i njegove nasljednike, kasnije ispratiti. Ranije informacije o Usinu Dragančiću upućivale su na sina roдонаčelnika Draganče, ali kao što smo vidjeli njegov otac je bio Brajan Dragančić i Usin bi onda bio eventualno njegov unuk. Time je linija Brajanovića i Usinovića identificirana, ali ona nije jedina među Dragančićima.

Po poznatim informacijama drugoj polovini XIV. stoljeća pripada i Ostoja Dragančić. U prvoj informaciji iz augusta 1382. godine njegova vezivna identifikacija za našu temu je samo prezime. Ostoja Dragančić (*Ostoya Dragančich*) tada uz prisustvo svjedoka prodaje tamnosmedeg konja đakonu Paskoju Bobaljeviću za 30 perpera.¹¹ Nekoliko godina kasnije u testamentu Gojka Rugića navodeno je da se njegov vo nalazi kod Ostoje Dragančića iz Trebinja (*Ostoia Dragancich de Tribigne*). Pored Ostoje Dragančića za kojeg je navedeno da je primio žito na zajedničko uzgajanje, u istom testamentu je naveden Radiša

⁹(9. 11. 1387), DAD, Diversa Cancellariae, XXVII, 56v; Kurtović 2019, 169–170.

¹⁰(22. 12. 1392), DAD, Diversa Cancellariae, XXX, 172v; Kurtović 2019, 284.

¹¹(7. 8. 1382), DAD, Diversa Cancellariae, XXV, 127v; Kurtović 2019, 136.

Bratojević čovjek Dragančićâ, također sa primljenim žitom za uzgajanje.¹² Pokazatelj iz testamenta iz 1385. godine spominje vazala i Dragančiće kao vlastelu. Ovakvo imenovanje ukazuje na stvoren i u širem okruženju prepoznatljiv imidž koji su Dragančići imali. Radi se o većem broju članova i vidljivo su pripadnici jednog roda. U tom pravcu je i pokazatelj s početka XV. stoljeća. Tada Budislav Vangišić iz Trebinja Dragančić (*Budislaus Vangisich de Tribinio Draganzich*) prima stoku na uzgoj i rad s volom od Milka Radaljevića.¹³

Posljednja informacija koja spominje Ostoju Dragančića je iz septembra 1423. Tada je zaveden i njegov brat Vukosav Dragančić, jedan njihov rođak Usinović kojem tužilac ime ne poznaje, te više neimenovanih njihovih ljudi. Naime, Bogdan Nartičić iz Konavala podiže tužbu protiv braće Radosava i Jurja Račića, Vukosava Vukšića, Radiča Korenića, braće Vukosava i Ostoje Dragančića, jednog njihovog rođaka Usinovića, Radiča Dobrovojevića Đuraševića, braće Stipana i Radosava Musbratovića, Radosava Krestosa, više ljudi Dragančića i Usinovića i Nikole Barojevića zbog pljačke i devastiranja kuće. Kasnije je dodato još optuženih.¹⁴ Vukosav Dragančić poznat je

¹²“Testamentum Goiach Rughich. MCCCLXXXV, indictio octava, die XIII marci, Ragusii ... Io Goiach Rughich faço Io mio testamento ... Io Goiach aço di bestiamine caui grandi e picoli XVIII, ancora boui II, uno a Sancta Anali-sto di Canali et altro ad Ostoia Dragancich de Tribigna, de questi boui non se apaçi nesun homo ... [96] ... Io Goiach Rughich aço dado a seminar Radissa Bratoieuch homo de Dragančich copelli IIII arço et de çeser IIII per mitade. Ancora aço dado ad Ostoia Dragancich copelli III de ceseri de gran ... [96v]” (14.3. 1385), DAD, Testamenta Notariae, VII, 96-96v.

¹³(5.10. 1404), DAD, Diversa Cancellariae, XXXV, 110v; Kurtović 2019, 498.

¹⁴“Bogdan Nartich de Canali ... conqueritur supra Radosau et Juray Raçichi fratres, Volcossauum Volchsich, Radiç Corenich, Volchossaum et Ostoiam Dragançichi fratres et unum eorum consobrinum Usinouich cuius nomine ignorat, Radiç Dobrouoieuch Juraseuich, Stipanum et Radossaum fratres Musbratouichi, Radossau Crestos et plures homines de Dragançichi et de Usinouichi quorum nomina ad huc ignorat et Nicolam Baroeuich, qui omnes supradictos instigauit et fecit eos venire ad faciendum infrascriptum dampnum et Bosidarum et Radath Nenadichi fratres et Nenadam patrem ipsorum. Eo quia dicti accusati die veneris propelapsa de nocte venerunt supra dictum accusatorem et sibi more predonico et violenter acceperunt sibi res infrascriptas de domo sua et insuper combuserunt sibi domum, videlicet: tres gonellas a muliere panni latini, mantellum unum panni latini ab homine, I diploidem, I birretum, I par

i par godina ranije. Jula 1420. Ratko Radanović podiže tužbu protiv Radoja Ljubišića i Vukosava Dragančića, obojice iz Trebinja zbog krađe krave izvršene u Trebinju.¹⁵

Izostaju dalje dostupne informacije o Ostoji i Vukosavu Dragančiću. Naprotiv, po patronimiku veći je broj Ostojića i Vukosalića povezanih za Trebinje, ali nema adekvatnih primjera sa sigurnim uputama kojima bismo ih sa sigurnošću povezali za Dragančiče. Hronološki Brajan (1375), Pribat (1407-1437)¹⁶, Ostoja (1382-1423) i Vukosav Dragančić (1420-1423) bi mogli biti braća, nasljednici rodonačelnika (možda spominjani Draganče) koji im je ostavio svoje ime u amanet kao prezime i prepoznatljivu rodovsku odrednicu. Mogli bi predstavljati prvu generaciju Dragančića. No, čini se da nisu bili jedini. Dragančići su prepoznatljivi na trebinjskom području, ali se mora priznati da je to za preciziranje njihove pozicije na terenu još uvijek širok pojam. Još nema spomenutih očuvanih informacija o njihovom konkretnom prebivalištu. Povezani su uz poljoprivredu, za stočarstvo i zemljoradnju, a bave se i trgovinom. Imaju svoje vazale. U XV. stoljeću, informacije o Dragančićima su obilnije, ali od dvadesetih godina XV. stoljeća kroz prizmu očuvane dubrovačke građe, oni postaju prepoznatljivi ponajviše po pljačkama, suhoparnim istovrsnim informacijama čiju demonstraciju je otežano predstavljati.

Velika pljačka i devastacija kuće Bogdana Nartičića iz Konavala iz septembra 1423. bila je dodatnim razlogom dubrovačkog prigovaranja zbog učestalih pljačkanja vojvodi Radoslavu

calegarum, II paria subtularium, II mantellos de mercina, I mantellum de rassa alba, I gugn, I barchaničam, I scutum, I arcum cum friciis, I cultellissam, I cingulum, II nappas et plures alias res quarum non recordatur et insuper combuserunt sibi in domo predicta centum quinquaginta staria frugum, item tres equos, item XV boues, item LXXXVII animalia pecudina et caprina, item XV sues” (20.9. 1423), DAD, Lamenta de foris, V, 206. Ispod: “Item die III octobris 1423. Predictus Bogdan coram domino Rectore ser Nicola Jo. de Poza dixit repperisse quod duo Capicich homines Ostoie Posmanouich quorum nomine ignorat et Radoe Bosoeuich homo dicti Ostoie fuerunt inter dictos malefactores et cum dictis malefactoribus”, Isto. Ovome je prethodila i veća pljačka stoke od Bogdana Nartičića, (18.9. 1423), Isto, 204.

¹⁵ “supra Radoe Glubissich de Tribigne et supra Volchossaum Dragançich de Tribigne” (18. 7. 1420), DAD, Lamenta de foris, IV, 219; Kurtović 2020, 94.

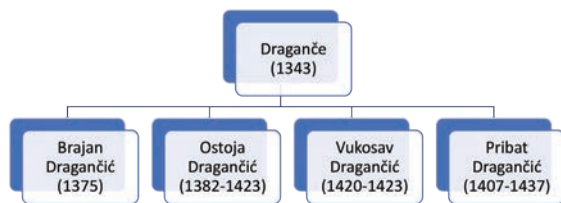
¹⁶ (18. 6. 1407), DAD, Liber maleficiorum, II, 7. Detaljnije niže u radu.

Pavloviću preko poslanika Nikole Gučetića i Vlaha Đurđevića u prvoj polovini oktobra iste godine. Istaknuti su i vojvodini podanici na području Trebinja, Usin i Ratko Dragančići, čija je kuća postala prepoznatljivo stjecište razbojnika (*sonno redutti in Tribigne ali vostri homeni a Uxien e Ratcho Draganzichi e stanno in casa loro ... malfattori per nome li quali stanno ali Dragançichi*).¹⁷ Usin Dragančić je spominjani sin Brajana Dragančića, a Ratko Dragančić još uvijek nema jasniju kontekstualizaciju. Tokom istog mjeseca oktobra podignuta je tužba od strane Radoja Glavića protiv dvojice neimenovanih ljudi vojvode Radoslava Pavlovića iz Trebinja zbog napada i krađe u Bjelemu (Platu) u vrijeme kada je nosio pisma dubrovačke vlade Dragančićima u Poljica (*ad Poglize ad illos de Dragançich*).¹⁸ Možemo pretpostaviti da je misija Radoja Glavića povezana s aktualnim pljačkanjima u kojima su Dragančići značajno učestvovali. Već početkom novembra dubrovački poslanici dobili su naputak da se kod vojvode Radoslava Pavlovića požale na najnovija dešavanja u Konavlima, koja su imala za rezultat smrtni slučaj. Plan je potekao iz naselja Usina Dragančića i njegove braće, a u realizaciji su uz njihove ljude (*delle ville de Usien Dragançich e fratelli ... tra li quali fu homeni delli detti Dragançich*) uzeli učešće ljudi Poznanovića, Radetko Kovač, koji se sumnjiči za

¹⁷ “ser Nicola de Goze et ser Biasio de Zorzi dilecti citadini et ambasatori nostri a vouiuda Radoslau ... e perche al presente scriuemo a vouiuda Radosau sopral fatto deli nostri rebelli de Canal e delo damno per lor fatto ... Al presente quelli malfattori con li vostri de Tribigne ali nostri mercadanti che venian a Ragusa soura lo vostro teren doe volte roppe la caruana e tolseno molte some di cera et altre mercadantie. E de piu andaron in Canal soura lo nostro e bruscorno la casa de Nartiçich homo nostro e le cose e animali tutto predarono e menaron via. Ancora tolseno per forza piu caualli de nostri caualli che erano in Canal. E con tutte queste robarie sonno redutti in Tribigne ali vostri homeni a Uxien e Ratcho Draganzichi e stanno in casa loro ... Anchora alo ditto scriuemo li malfattori per nome li quali stanno ali Dragançichi Volcoslau Volchsich, Radiz Corenich, Radosau Ratçich, Juray Ratçich” (8.10. 1423), DAD, Lettere di Levante, IX, 14v.

¹⁸ “Radoe Glauich ... conqueritur supra certos homines vouiude Radossau Paulouich de Tribigna, videlicet, duos quorum nomina ignorare se dixit. Eo quia die dominico proxime preterita dum dictus accusator iret ad Poglize ad illos de Dragançich cum literis dominationis Ragusii predicti accusati ipsum verberauerunt in Bielem et sibi violenter abstulerunt unum zebetum et unum gugnium et unum par caligarum et unum capellum” (19. 10. 1423), DAD, Lamenta de foris, V, 222.

ubojstvo Stanača Miletića, i drugi iz Uskoplja.¹⁹ Ako do tada nisu, od kraja 1423. Dubrovčani su Dragančiće identificirali kao problematične susjede.

Pribat Dragančić i Pribatovići

Među bolje poznatijim predstavnicima Dragančića su Pribat i Usin i njihovi nasljednici. Imaju veći broj nasljednika i nerijetko zajednički djeluju pa su informacije o njima ponekad povezane. Tokom maja 1407. godine u Dubrovniku su knez i sudije ispitivale slučaj paljevine dvije kuće dubrovačkog vlastelina Rafaela Gučetića i pljačku žita u Platu. Sumnje su upravljene prema braći Radiću i Rajku Tasinoviću, Gojku Grnčariću i Obradu Bratojeviću iz Trebinja (*Radiz Thassinouich et Raicho fratres et Goiacho Grinzarich et Obrad Bratoyeuich de Tribinio*). Bilo je predviđeno da porota razriješi situaciju, ali je došlo do razmimoilaženja oko mjesta održavanja porote.²⁰ Među značajnim predstavnicima trebinjskog područja poput Vukoslava Poznanovića, Ljubiše Bogdančića, Vukoslava Kobiljačića, Radoslava Brankovića (Krasomirića) i drugih koji su bili u sastavu porote, tu su i izvjesni “Novak Mustać Dragančić“, Usin Brajanović

i Pribat Dragančić.²¹ Usin Brajanović, sin Brajana Dragančića je izvorima najpograćeniji, dok je Pribat Dragančić i kasnije spominjan. Identifikacija Novaka Mustaća kao Dragančića je problemska, ali po svemu sudeći da je pisar napravio malu pogrešku. Naime, spisak porotnika je dat u jednoj koloni i poslije Novaka Mustaća sljedeći ispod bili su navedeni Usin Brajanović i Pribat Dragančić. Po svemu sudeći, pisar je kasnije dodao još jednu riječ Dragančić, ali je umjesto uz Usina Brajanovića to postavio uz ime Novaka Mustaća i time ostavio veliku dilemu. Novak Mustać nije pripadao Dragančićima. On je zasvjedočen drugim izvorima. Stanovnik je Zasada, trebinjskog naselja koje je sjevernije od sjedišta Dragančića.²² Tu je i savremeno naselje Mustaći koje očito vuče vezu i s ovdje spominjanim Novakom Mustaćem.

Ravnajući se prema Usinu Brajanoviću Dragančiću ovo bi, u prijedlogu, trebalo biti naredna generacija Dragančića. No, treba sagledati i uravnotežiti i druge pokazatelje za takvu postavku. Svakako prisustvo Dragančića u poroti među respektabilnim predstavnicima neposrednog dubrovačkog zaleđa je pokazatelj njihovog značaja u trebinjskoj sredini, ali i mogućnost da je slučaj povezan između ostalog i s njihovim ljudima.

Septembra 1407. vršeno je ispitivanje u Dubrovniku u kojem je akter bio izvjesni Dobrašin Pribete Dragančić (*Dobrassinus Pribette Dragancich*). On je kupovao so od supruge bačvara Milina što je formom, kao kupovina izvan slanice, bilo protivno dubrovačkim običajima i zakonima.²³ Bez dodatnih pokazatelja teško je prihvatiti, a još teže odbaciti ovaj pokazatelj pri razmatranju pitanja ovdje razmatranih Dragančića. Dobrašin bi bio sin Pribata Dragančića iz prethodnog pokazatelja, što bi Pribatu davalo veću starost. Pribat Dragančić, poznat Diniću i Tošiću po pokazatelju iz oktobra 1412. poznat je i

¹⁹ “in questi di etrauenuto una nouitade in Canale che questi nostri rebelli partandosi una sera delle ville de Usien Dragançich e fratelli cum piu zente tra li quali fu homeni delli detti Dragançich e delli Posnanouich e Radetcho Couaç e altri de Uscoplie. E venendo in Canale alli homini di don Radien pop veisero uno suo homo et sei ne ferirono et ruborono et se non asai forzo e damno della qual cosa auessimo grandissimo dispiacere. Et pero dobiate andare dauanti al signore ... e lamentarui da tal cosa ... Radetcho Couaç de Uscoplie fu quello che feri Stanaç Miletich homo nostro di Canal” (2. 11. 1423), DAD, Lettere di Levante, IX, 19; “per lo fatto di nostri rebelli di Caballe digando magnifico signor ... in questi di passati aruborono la villa di prete Radin e fu amazato uno homo et assai altri feriti a morte” (8. 11. 1423), Isto, 22.

²⁰ (24. 3. 1407), DAD, Liber maleficiorum, II, 6v-7; He-дељковић 1978, 30–32.

²¹ Navedeni u koloni: “Porotnizi: Volchoslauus Posnanouich, Glubissa Bogdancich, Nouacho Mustachi Draganzich [tako], Usin Braianouich, Pribath Dragançich, Volchoslauo Chobiglacich, Radoslauus Branchouich, Juncho filius Mergie, Petecho Stoichouich, Sancho Illoyuich, Mildrag Palelca” (18. 6. 1407), DAD, Liber maleficiorum, II, 7.

²² “Tonchus Putnich ... Eo quia die X^o presentis furtim acceptus fuit sibi unus bos quem dederat ad seruandum Radoslauo Velisich, homini Nouachy Mostach habitanti in Saxath in Tribigna” (14. 10. 1413), DAD, Lamenta de foris, III, 100v.

²³ (18. 9. 1407), DAD, Liber maleficiorum, II, 57.

kao senior optuženih osoba u jednoj tužbi. Naime, tada Radeta Petošević podiže tužbu protiv Dabiživa Miletića i Dobre Bogojevića, ljudi Pribata Dragančića te Krenka Ostojića zbog krađe žita i premlaćivanja izvršenog u Stulovu kod Vrsinja.²⁴ Uz mogućeg Dobrašina (1407) Pribat Dragančić je zasigurno imao sina Bogdana. Decembra 1419. Bogosav Martolović podiže tužbu protiv Bogdana, sina Pribata Dragančića iz Poljica (*supra Bogdanum, filium Pribati Dragančich de Poliče*), zbog krađe jedne bačve vina izvršene kod mlina u Dubrovniku.²⁵ Februara 1426. Budisav Radulović podigao je tužbu protiv Pribata Dragančića, njegovog sina Bogdana, Vlatka Budisalića kao Pribatovog čovjeka te Vukosava Budisalića i Ljubiše Boljesalića zbog krađe 15 škopaca i stvari u Poljicima.²⁶ Posjedi Dragančića pored Poljica, koja se sve češće spominju u XV. stoljeću kao njihovo prebivalište, konkretnije se navode i u pokazatelju iz augusta 1425. Bogosav Pripković tada podiže tužbu protiv izvjesnog Živoja, čovjeka Pribata Dragančića iz Trebinja iz mjesta zvanog Kremeni Dol (*Ziuoio hominem Pribathi Dragančich in Tribigne in loco dicto Cremeni Dol*).²⁷ Pribat Dragančić je novembra 1426. zabilježen kao dužnik u poslovnim knjigama dubrovačkog vlastelina Luke Bunića čiju imovinu nasljeđuju njegovi sinovi Vlaho, Junije i Marin.²⁸ U jednoj kasnijoj sudskoj presudi iz decembra 1437. spomenut je Bjeladin, čovjek Pribata Dragančića (*Bieladin homo Pribat Draganzich*).²⁹

²⁴ “supra Dabisium Miletich et Dobrie Bogoieich homines Pribati Dragančich et supra Carencho Hostoych” (23.10. 1412), DAD, Lamenta de foris, III, 22. Dabiživ Miletić spominje se kao optuženi i nešto kasnije: “supra Dabisium Miletich” (14. 3. 1428), Isto, VIII, 4.

²⁵ (28. 8. 1419), DAD, Lamenta de foris, IV, 126; Kurtović 2020, 55.

²⁶ “supra Pribat Dragančich et Bogdan eius filium et Vlatcum Budissaglich hominem dicti Pribat et Volchossauum Budissaglich et Glubissam Boglessalich. Eo quia dicti accusati his diebus elapsis violenter acceperunt dicto accusatori in Poglize” (2. 2. 1426), DAD, Lamenta de foris, VI, 205v.

²⁷ (12. 8. 1425), DAD, Lamenta de foris, VI, 137

²⁸ “Pribath Draganzich die dar ducati IIII° grossi 0” (20. 11. 1426), DAD, Diversa Notariae, XV, 41v.

²⁹ “Nicola de Radulino suo nomine proprio et tanquam procurator et procurator nomine Jacobi fratris sui [65] ... Bieladin homo Pribat Draganzich ... [67v] ... Radeglia Milanoiuch sauro de Narenta ... Vochaz Petchouiuch de Pleuiyani ... Goycho et Jubissa de Drazeuiza ... [68]” (2. 12. 1437), DAD, Sentenze di cancellaria, IX, 65–68.

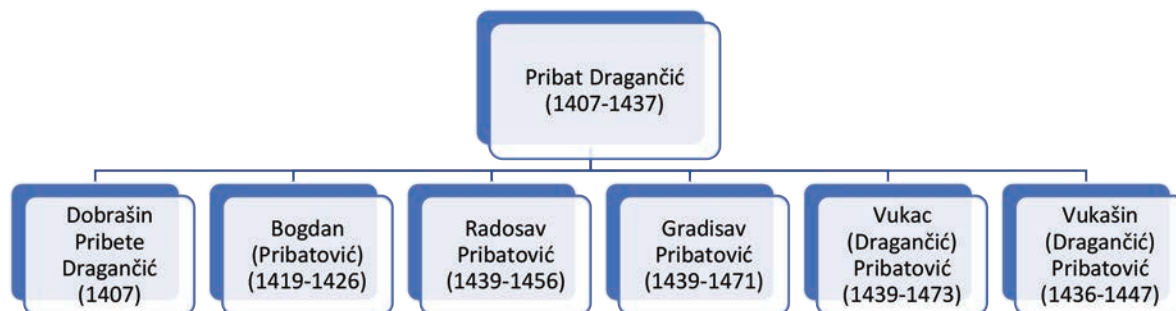
Ako bismo podvukli crtu o poznatim informacijama u ovoj porodici moglo bi se reći da je Pribat Dragančić zabilježen u pronađenim izvorima 1407–1437. godine te da su njegovi sinovi eventualno Dobrašin (1407) i zasigurno Bogdan (1419–1426).³⁰ S malo većom vremen-skom distancom možemo pretpostaviti da su nasljednici Pribata Dragančića i Radosav, Gradisav, Vukac i Vukašin Pribatović.

Vukašin Pribatović spomenut je aprila 1436. Tada Milat Brajković podiže tužbu protiv njegovih ljudi braće Vlatka i Dabiživa Pribilovića zbog krađe žita i ranjavanja. Decembra 1438. Bolica Stojkova iz Župe dubrovačke podigla je tužbu protiv Vukašina Pribatovića zbog krađe krave koja je bila na uzgoju kod Radmila Bratića u Trebinju.³¹

Radosav Pribatović se spominje u periodu 1439–1456. godine. Februara 1439. uz Radosavljev prvi poznati spomen povezana su i njegova braća Vukac i Gradisav Pribatović. Trojica braće tada se nalaze među većim brojem optuženih od strane Stojsave Radašinove iz Župe dubrovačke zbog krađe tri krave, vola i magarca. Septembra 1444. Radosav je usputno spomenut u jednoj tužbi u kojoj se među svjedocima označavaju dva njegova čovjeka. Novembra 1446. Radivoj

³⁰ “Pribil Dobrislaglich ... conqueritur supra Radoe Obradouiuch. Eo quia diebus his propelapsis dictus Radoe sequestrauit penes Michoe hominem Bogdani unam vaccam quam habebat ad custodiendum a Dobrich Dragoieich pilipario” (2. 3. 1413), DAD, Lamenta de foris, III, 64. U naveđenom pokazatelju Mihailo Dinić je izrazio sumnju o spominjanom Bogdanu koja i dalje čeka odgovor, Динић 1967, 49. Pokazatelj o Podaši Pribatoviću iz Poljica ima polaznu osnovu za pridruživanje nasljednicima Pribata Dragančića, međutim najvjerovatnije se radi o Poljicima u Konavlima pa uočeni pokazatelj ne uzimamo u razmatranje: “Teodorus Glauatouiuch ... conqueritur supra Prodassam Pribatouiuch de Pogllice [dodato sa strane: *et supra Pribil Smeccich qui stat ad custodiam montibus Canalis*]. Eo quia heri XXVII presentis prope Sanctam Veneram de Obod violenter accepit eius famulis unum somerium cum suppectilibus lecto et aliis valoris triginta yperperorum” (28. 2. 1412), Lam. de foris, II, 154.

³¹ “Millath Braychouiuch ... conqueritur supra Vlatcum Pribillouiuch et Dabisium fratrum dicti Vlatchi hominem Vucchassini Pribathouiuch. Eo quia dicti acusato per vim acceperunt dicti Millath unum sachum in quo erat unus copellus parine. Et de pluri verberauerunt eum” (24. 4. 1436), DAD, Lamenta de foris, XI, 101; “Boliza Stoychoua de Breno ... fecit lamentum supra Vochasin Pribatouiuch, dicens quod dederat unam vacham ad pascendum in Tribigne a Radmio Braatigh et superscriptus Vochasin accepit eius sibi” (4. 12. 1438), Isto, XII, 151v.

Račić podigao je tužbu za krađu kože protiv braće Vukosava i Radoja Radosalića iz Poljica, a koji su ljudi Radosava Pribatovića. Februara 1454. Nikola Radosalić optužio je Radosava Pribatovića zbog premlaćivanja. Maja 1455. godine Radosav je zaveden s prezimenom Dragančić, a njegovi ljudi tada su optuženi da su premlatili Radoja Vratkovića na trebinjskom području, dok je Vukašin Resić, čovjek hercega Stjepana Vukčića Kosače istom oteo vola. Potpuna identifikacija kojom se Radosav Pribatović zasigurno vezuje među Dragančiće je u njegovom posljednjem poznatom spomenu. Početkom novembra 1456. podignuta je tužba protiv Radosava Pribatovića zvanog Dragančić i njegovog čovjeka Radohne Pribiševića iz Poljica Dragančića zbog krađe kobile.³²

Marta 1471. Gradisav Pribatović iz Poljica iz Trebinja (*Gradisauum Pribatouich de Poglice de Tribigne*) iskoristio je turski upad u Konavle i opljačkao kovača Vukšu Tasovčića iz Čilipa.³³

³² "fecit lamentum [nedostaje: *supra*] Radosauus Pribatouigh et suora Vocaz et Gradisauus fratres dicti Radosauus" (22.2. 1439), DAD, Lamenta de foris, XII, 207v; "Pribigna Pribilouich ... fecit lamentum supra Giuras Dobrosalich et Radič, filium dicti Giuras, Radiuoi fratrem dicti Giuras et Mlados Baglinouich, dicens quod acciperunt sibi per vim vacham unam. [Testes:] Radhman Nadichnich, duo homines Radosauui Pribatouich" (20.9. 1444), Isto, XVIII, 95v; "supra Vocossauum et Radoe fratres Radossalich homines Radossauui Pribatouich, habitatores in Poglice" (16.11. 1446), Isto, XX, 244; "supra Radossauum Pribatouich" (5.2. 1454), Isto, XXVI, 70v; "contra Vocassinum Resich hominem de chercech, qui sibi per vim accepit unum bouem super terreno Tribigne districtus chercech et ulterius homines de Radosauo Dragancich verberauerunt eum" (7.5. 1455), Isto, XXVIII, 107v.

³³ "Vochsa Tasoucich faber de Canali de Zilipe ... lamentum fecit contra Gradisauum Pribatouich de Poglice de Tribigne, dicens quod in ista deorbatione Canalis per Turcos dictus Gradisauus eius derobauit unam anchudinem valoris duccatos septem et omnia feramenta artis fabrilis. Quare etc." (21. 3. 1471), DAD, Lamenta de foris, XLII, 294v; "Obrad Mi-

Aprila 1473. Vukac je spomenut sa sinovima Dobruškom i Vukdragom, a svi su označeni da su iz Poljica iz Dragančića (*Vocazium Pribatouich et contra Dobruschum et Vochdragum filios dicti Vocazii, omnes de Poglice de Dragancichii*). Oni su tada optuženi za prodaju dubrovačkih stanovnika Turcima.³⁴ Po svemu Vukac Pribatović je ista osoba koja je kao Vukac Dragančić, zajedno sa bratom Vukašinom Dragančićem spomenuta kao svjedok u dvije tužbe iz jula 1447. godine.³⁵

loseuich ... querelam intulit contra Radochnam Pribiseuich de Poglice Draganzich et contra Radossauum Pribatouich dictum Draganzich patronum dicti Radochne, dicens quod cum ipse querelans emisset in Ragusio die XXIII° octobri proxime preteriti unam jumentam a fratre dicti Radochne et eam in Canale misisset ad pasculandum accidit quod post tres menses vel circha cum dicta jumenta auffugisset de pasculis ad domum ipsius Radochne, ipse Radochna noluit eam restituere, scilicet, eam retinuit contra voluntatem ipsius Obrad. Et de hoc fuit causa dictus Radossauus quia non promisit quod dictus Radochna restituent dictam jumentam" (11. 1. 1456), Isto, XXIX, 36v.

³⁴ (19. 4. 1473), DAD, Lamenta de foris, XLIV, 48.

³⁵ "Ser Nicola domini Pasquali de Restis et Bosidar Radie-nouich, Milich et Bogeta eius fratres et Radeta Pulchouich eius vilani in Canali in Poures ... fecerunt lamentum supra Alexam Dabisiuouich et Bogetam et Radosauum fratres ipsius Alexe et Dabisiu Nenedich et Radič Vecerinouich et Iffchum Glegieuich, Nouach Vuchosalich, Ostoiam Gliupchouich et Radosauum Nespisdrau, Bogač de Ciceuo hominem de Crasoe et alios multos quos non cognouerunt per nome, dicentes quod ipsi venerunt et acceperunt sibi capita CCCC animalium inter pecudes et capras et boues et vachas 40 et acceperunt de pluri per vim masaricias dictorum vilanorum in eorum magnum damnum et priuidacium et ultra verberauerunt eos violentes deffendere suum, quare peccierunt sibi de remedio oportuno subueiri. [Testes:] Vuchač et Vuchasinus Dragancich, Ratchus Bagneuich, Niegouan Dobroueouich, Vuchota Radmilouich, Radoe Voisilouich" (6. 7. 1447), DAD, Lamenta de foris, XXI, 108v; "Milat Nouachouich ... fecit lamentum [*supra*] Alexam Dabisiuouich et omnes eius socios ultrascriptos, videlicet, Bogetam et Radosauum eius fratres et Dabisiu Nouachouich et Radič Vecerinouich et Iffchum Glegieuich, Nouach Vuchosalich, Ostoiam Gliupchouich, Radosauum Nespisdrau, Bogač de Ciceuo et alios, dicens quod ipsi venerunt et fregerunt sibi

Pored navedenih veći je broj Pribatovića koji su povezani za Trebinje, ali ih je teže povezati za Dragančiče, konkretnije za Pribata Dragančiča.

Usin Dragančić i Usinovići

Interesantna i brojna je i loza Usinovića. Usin Brajanović Dragančić, spominjan već od 1387, učestalije se navodi u XV. stoljeću. U komunikaciji s Dubrovnikom primjetna je njegova izrasla platežna moć i bogatstvo vlastelinskog sloja. Marta 1416. Usin (*Usien Dragancich*) ostavlja ženski srebrni pojas u zalag za 45 perpera kod dubrovačkog vlastelina Ivana Crijevića.³⁶ Jula 1417. spominje se mogućnost prodaje ili otkupa založenog oklopa Usina Dragančiča (*unam loricham Usini Dragancichi*). Ranije je Vukčin Dapković iz Konavala uz saglasnost Usina Dragančiča dao njegov oklop preko Dobrašina Milšića iz Dubrovnika u zalag krojaču Vuku za tkanine u vrijednosti od 14 perpera i dva groša.³⁷

Usin Dragančić je imao sina Radiča koji se zajedno s njim spominje novembra 1420. Radi se o tužbi Dobre Radašinovića, čovjek dubrovačkog vlastelina Mihaila Rastića u Novim zemljama, protiv Radojka Ratkovića i njegovih nećaka Radača i Radosava, ljudi vojvode Radosava Pavlovića, a zbog pljačke izvršene u Konavlima. Za ovu tužbu svjedoci su bili Radiša Đončić, Usin Dragančić i njegov sin Radič (*Usinus Draganzich, Radizius ipsius Usini filius*).³⁸ Hronološki posmatrano u ovdje spominjanim događajima iz septembra i oktobra 1423. kada su se Dubrovčani žalili na Dragančiče Radoslavu Pavloviću, Usin Dragančić je bio glavni akter svoga roda. Januara 1424. Bogosav Pervković podiže tužbu protiv Radonje, Radovca, Bogdana i Dobre Pribilovića,

portam domus et verberauerunt eius neuiestam. [Testes:] Vuchaç et Vuchasinus Dragancich, Ratchus Bagneuich, Niegouan Dobroueouch, Vuchota Radmilouich, Radoe Voislouich” (6. 7. 1447), Isto, XXI, 109v. Ispod: “Die V nouembris 1447. Milat suprascriptus venit et dixit quod Petchus Dapchouich et Mil Obradouch etiam fuerunt qui acceperunt sibi, prout sciunt isti duos castronos et tres pecudes. [Testes:] Vitichus Grubacich, Bogeta Radienouich, Branut Radienchouich”, Isto.

³⁶ (2. 3. 1416), DAD, Diversa Cancellariae, XL, 277v; Kurtović 2019, 705–706.

³⁷ (18. 7. 1417), DAD, Diversa Cancellariae, XLI, 139; Kurtović 2019, 746.

³⁸ (15. 11. 1420), DAD, Lamenta de foris, IV, 265; Kurtović 2020, 113.

inače ljudi Usina Dragančiča (*homines Usinoui Draganzich*) zbog ubijanja krave koja je bila vrijednosti 10 perpera.³⁹ Aprila 1424. godine sačinjen je sporazum o imovini dubrovačke vlastele Teobalda i Damjana Menčetića, nasljednika Ivana Menčetića, sa spiskom dužnika među kojima je i Usin Dragančić.⁴⁰ Augusta 1424. Dobrašin Radaković iz Dubrovnika zbog ranjavanja i krađe izvršene u naselju Duba podigao je tužbu protiv Radiča Usinovića i Ljubiše Milovanića iz Duba i njihovih kompanjona koje ne poznaje, a označenih da su ljudi vojvode Radoslava Pavlovića. Augusta 1426. Petko Radosalić podiže tužbu protiv braće Bogavca i Brajka Bogoevića i Milosava, ljudi Radosava Krasomirića zbog krađe žita i ogrtača od raše. Među svjedocima ovog nedjela zaveden je i Usin Dragančić.⁴¹

Januara 1427. Usin Dragančić je među predstavnicima trebinjskog područja koji su morali napustiti posjed nakon ustupanja Konavala Dubrovčanima od strane vojvode Radoslava Pavlovića.⁴² Otuda se našao i među onima koji su nagrađeni od strane Dubrovčana. Dobio je tkanine u vrijednosti 30 perpera.⁴³ Nadalje, početkom juna 1427. Usin Dragančić dobio je pravo

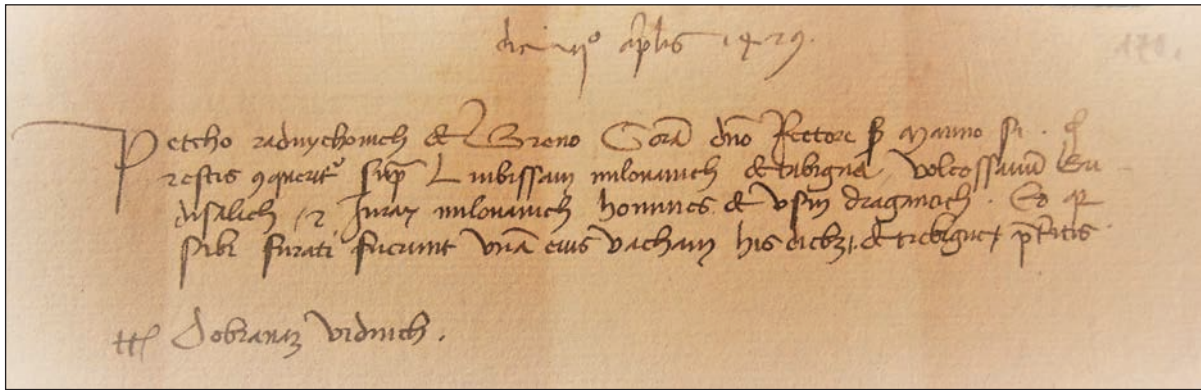
³⁹ (23. 1. 1424), DAD, Lamenta de foris, V, 252v.

⁴⁰ “Usin Draganzich hauemo pegno I^a perla ligata in oro alo libro 10} yperperi 0 grossi 6”, (10.4. 1424), DAD, Diversa Notariae, XIV, 82.

⁴¹ (13. 8. 1424), DAD, Lamenta de foris, VI, 32v; “Testes: Usien Draganzich, Iuan Mauzich et filius ipsius” (7. 8. 1426), Isto, VII, 46v.

⁴² O Konavlima i kupoprodaji polazište u, Kapetanić 2011.

⁴³ “Et per simile questi sotoscripti abia termine a partir di Canal per in fin alla festa di San Georgio proxime ala qual termine lor partandosi non possa ne casa ne seminaxen, guastare ne alguna cosa di raxon del teren portar via di la ne taglare arbori ne vigne. Et che in fin al dicto termino di San Georgii i debia esser fedeli et obediendi alla signoria di Ragusa come li et fara proprio come de suo homo. Et in questo termine possan delle lor seminaxen vendere et donare et mangiare et fare come gli piace ma dil di che intrarete in Canal non volemo che lor semini piu niente. Et questi son li homini predicti: Usign Dragancich, Pribat et Radossauo Popouich, Rascho Jamomet et Dragisa so fiol, Ostoia Sassouich, Volchota Draghugl et Vidach so fradel, Migldrag Pellelech con Radochna so fiol” (4. 1. 1427), DAD, Lettere di Levante, X, 2v; “de donando Radossauo Gliubisch ... in pannis yperperos sexaginta ... Radiuoi Raichouich ... in pannis yperperos quinquaginta ... [5] ... Meduith Bogdanzich ... in pannis yperperos quadraginta ... Zizoe cum fratribus ... in pannis yperperos quadraginta ... Dobruscho Cuiglienouich ... yperperos quinquaginta ... Crasoe Milanoich cum fratribus ... in pannis yperperos viginti quinque ... Ostoie Posnanouich ... in pannis yperperos triginta ... Radiç Vocosalich et fratribus ... in pannis yperperos quadraginta

2.4. 1429, *Lamenta de foris*, VIII, 170.

od Dubrovčana da može uzeti sve što je posijao u Konavlima, a koje su u međuvremenu prešle pod njihovu vlast. Dubrovčani su ovo pitanje raznoliko riješili te određenim pojedincima nisu dozvolili ništa, većini je dozvolila da poberu $\frac{3}{4}$ ljetine, a samo je sedam predstavnika kuća, među kojima i Usin Dragančić, u potpunosti moglo uzeti ljetinu iz tekuće godine.⁴⁴ U ovim vezama s Konavlima Usin Dragančić nije spomenut ni sa braćom niti s djecom. Dubrovčani su Usinu vremenom nazgled oprostili, ali to je bio i politički čin i nije jako mjerilo za praćenje promjene raspoloženja Dubrovčana prema Dragančićima.

... Usin Draganzich ... in pannis yperperos triginta [5v]" (11. 1. 1427), *Consilium Rogatorum*, IV, 5-5v.

⁴⁴ Динић, 1967, 49. Sa strane: "Pro tribus quartis bladurum dimittendis infrascriptis quinque domibus etc." Nije usvojen prijedlog: "Prima pars est de concedendo voiuode Radossauo pro infrascriptis quinque domus possint leuare et accipere tres quartas bladurum seminarum per ipsas in Canali saluo iure reliquo quarte partis. Que domus sunt hec, videlicet, Meduied Bogdanzich, Radoie Glubisich, Radiuoi Raichouich, presbiter Bogčin cum filiis, Usien Draganzich", već je usvojeno: "Secunda pars est de non concedendo nec dando aliquid" (19.5. 1427), *DAD*, *Consilium Rogatorum*, IV, 22v. Sa strane: "Pro illis de Canali qui debent habere fruges et seminationes et quam partem debent habere et qui non debent habere". "Prima pars est de declarando quod ille tres domus, videlicet, Volchse Samchouich et filiorum, Ostoy Iloeuich et filiorum et Nicole Miladinouich et Glubise sui filii nichil habere debeant de frugibus nec de aliquo alio in Canali propter infidelitatem ipsorum. Et quod ille septem domus, videlicet, Usini Draganzich, Pribathi et Radouani Popouichi, Raschi Jamomet et Dragise sui filii, Ostoi Sasouich, Volchotte Drachugli et Vidachi sui fratris et Mildragi Poleliich cum Radochna filio suo habeant pro se totum illud quod seminauerunt in Canali. Et omnes alii exceptis suprascriptis habere debeant tres quartas partes eius quod seminauerunt in Canali et reliquam quartam partem habere debeat Ragusium" (2. 6. 1427), *Isto*, 24v.

Posljednji spomen Usina Dragančića je iz aprila 1429. Tada Petko Radujković iz Župe dubrovačke podiže tužbu protiv Ljubiše Milovanića iz Trebinja, Vukoslava Budisalića i Jurja Milovanića, ljude Usina Dragančića (*homines de Usin Draganzich*) zbog krađe krave izvršene u Trebinju.⁴⁵

Sinovi Usina Dragančića obilježeni su brojnim tužbama. Usinov sin Radič spomenut je 1420. godine.⁴⁶ Pored Radiča, Usin je imao još i sinove Andriju, Radivoja i Radosava. U tužbi pekara Luke Radišića i njegovog kompanjona Radoja Pripčića zbog pljačke izvršene u Kamenom Brdu kod Cernice i Ključa novembra 1427, imena optuženih su Radič Usinović, njegov brat Andrija (*Radič Usinouich, frater eius Andreas*), Vukosav Ratković i trojica kojima imena nisu bila poznata.⁴⁷ Aprila 1437. spominje se i treći Usinov sin Radivoj. Tada Radojko Pavlović podiže tužbu protiv braće Radivoja i Andrije (*supra Radiuoi Usinouich et fratrem eius Andreasium*) zbog krađe konja izvršene u Obodu. Inače, Radivoj i Andrija Usinović se češće zajedno javljaju. Aprila 1438. Brajan Ilić optužuje Andriju i Radivoja Usinovića (*supra Andream Usinouigh et Radiuoy eius fratrem*) zbog krađe vola. Sredinom septembra 1440. Radinko Govorković iz Župe dubrovačke, čovjek vlastelina Mihaila Bučinlića,

⁴⁵ (2. 4. 1429), *DAD*, *Lamenta de foris*, VIII, 170.

⁴⁶ Radič Usinović ranije nije bio poznat, Динић 1967, 49; Тошић 1998, 214.

⁴⁷ (22. 10. 1427), *DAD*, *Lamenta de foris*, VII, 238. Ispod: "Die VIII nouembris 1427 de mandato domini Rectoris ser Pauli An. de Sorgo hic additi fuerunt illi quos facit lamentum suprascriptus Lucas de quibus dixit statim habuisse noticiam qui sunt isti, videlicet, Radič Usinouich, frater eius Andreas, Vochossaus Ratchouich et cum eis alii tres fuerunt quorum nomina nescit ad huc", *Isto*

podigao je tužbu protiv braće Andrije i Radivoja Usinovića iz Glavske (*Andream et Radiuoi fratres Uxinouich de Glauscha*) zbog krađe bačve u Mlinima u kući vlastelina Marina Bunića. U drugoj polovini septembra 1440. Ilija Brajković je podigao tužbu protiv Andrije Usinovića zbog krađe škopca u naselju Bijela. Oktobra 1440. Stjepan Ratković je podigao tužbu protiv trojice braće Andrije, Radivoja i Radiča Usinovića (*supra Andrias Usinouigh et Radiuoy et Radič Usinouigh*) zbog krađe devet koza. Krajem oktobra među optuženima za krađu 24 koze u Konavlima su braća Andrija i Radivoj Usinović (*supra Andrias et Radiuoy Uxinouigh*). Decembra 1440. Radovin Velisalić, čovjek vlastelina Marina Bizića iz Rijeke dubrovačke podigao je tužbu zbog krađe krave. Naredne godine dodao je ime na optuženih među kojima su braća Radivoj i Andrija Usinović.⁴⁸

Usinovići se i dalje pojavljuju u knjigama tužbi. Januara 1441. podignute su dvije tužbe u kojima učestvuju Usinovići. U prvoj je Dobrašin Petković iz Konavala podigao tužbu protiv braće Andrije i Radivoja Usinovića iz Trebinja (*supra Andreas et Radiuoy Uxinouichi fratres de Tribigna*) zbog krađe stvari. U drugoj tužbi, Hrvatini Dovraković podiže tužbu protiv braće Andrije i Radivoja Usinovića, Strezoja Miošića i Radovana Butkovića zbog krađe krave u Konavlima. Oktobra 1442. dubrovački vlastelin Marin Menčetić podiže tužbu protiv Andrije Usinovića i Brajana Miošića zbog krađe vola u Glavskoj. Aprila 1443. Vučina Milošević iz Đurinića podigao je tužbu zbog krađe tri kobile u Đurinićima u Konavlima, a među optuženima su braća Andrija i Radivoj Usinovići. Veći broj tužilaca optužio je Vučinu Stanihnića, braću Radivoja i Andriju Usinovića, Vukoja Petkovića i Vukca čovjeka Rodohne Dobrićevića zbog krađe četiri ovce, 10 koza i stvari te ranjavanja pastira na granici između Rijeke dubrovačke i posjeda Vukašina Grgurevića (Nikolića). Kasnije su dodati i drugi optuženi. Radivoj i Andrija Usinovići spominju se i kao akteri u pljačkama

⁴⁸ (21. 4. 1437), DAD, Liber maleficiorum, VIII, 34v; (16. 4. 1438), Lamenta de foris, XII, 8. (18. 9. 1440), Isto, XIV, 40v; (23. 9. 1440), Isto, 45; (9. 10. 1440), Isto, 67v; (30. 10. 1440), Isto, 85; (11. 12. 1440), Isto, 115. Ispod: "Die XXV februarii 1441. ... ipsam vacham furatam fuisse per Radiuoi Uxinouigh, Andreas eius fratrem, Vucichna Stanieouigh et Bosidar Cranchough de Popoua", Isto.

iz maja 1444, septembra 1447. i aprila 1451.⁴⁹ Pored Radiča, Andrije i Radivoja Usinovića sinova Usina Dragančića zabilježen je i Radosav Usinović. On je svjedok u jednoj tužbi iz augusta 1449. godine.⁵⁰ To su posljednje poznate informacije o Usinovićima.

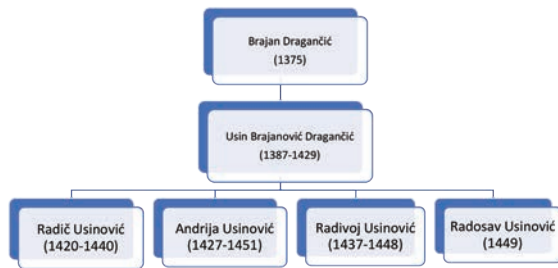
Braća Radivoj i Andrija Usinovići pored odrednice "de Tribigna" povezani su i za naselje Glavska (*de Glauscha*). Obojica su u dokumentaciji povezani i za Vlahe Bobane. Tako je zabilježeno u dvije tužbe iz marta 1445. i februara 1448.⁵¹ Postavlja se pitanje da li je navedeno tačno, no svakako je neriješeni problemski osnov.⁵² Ponajprije će biti pitanje zajedničkog mjesta boravka Dragančića i Vlaha Bobana.

⁴⁹ (10. 1. 1441), DAD, Lamenta de foris, XIV, 136; "Andream [prekriženo: *Suzinouigh*] Uzinouigh et Radiuo suum fratrem et Stresoe Miosigh et Radoanum Butcouigh", Isto, 137v; (7. 10. 1442), Isto, XVI, 28; "Et quod fuit sibi dictum quod Andreas, Radiuoi Uxinouichi et Raschus Rachoouich de Bobane et Chreinaç et Pocriaiaç fratres Rachoouichi et Rachoeeorum pater, qui furati fuerunt sibi dictas iumentas" (6. 4. 1443), Isto, 174. "supra Vocignam Stanichnich, Radiuoi Uxinouich et Andreas eius fratrem, Vochoe Petchouich et Vuchaç hominem de Radocha [? možda: *Radochna*] Dobrichieuch" (13. 10. 1443), Isto, XVII, 69. Ispod: "Die XVIII octobris. ... supra Xagoraç Vuchcich, Radiuoi Diuicich et Radosaum Diuicich qui fuerunt insimil cum aliis ad depredandum eos", Isto; (3. 5. 1444), Isto, 244. Ispod: "Die XXIII junii 1446. ... Andreas cum lo suo fradelo Radiuoi Uxinouichi", Isto; (6. 9. 1447), Isto, XXI, 167. Ispod: "Die XI septembris 1447. ... Andrias et Radiuoi filii de Usin Dragancich", Isto; "supra Andrias Uxinouich de Bobane" (7. 4. 1451), Isto, XXIV, 157v.

⁵⁰ "Vuxa Milanouich ... fecit lamentum supra Tuerdissam Miobratouich et Doberchum Milanouich, dicens quod in Popouo sibi acceperunt per vim duas vachas et octo pecudes et starios tres frumenti et duodecim brachia rassie, unam libram sete, pelles bouinas valoris unius yperperis, unam clouzenam gladiatorum et sachos tres. [Testes:] Brani-sauus Smilouich, Radossauus Pocracich, Radossauus Usinouich" (23. 8. 1449), DAD, Lamenta de foris, XXII, 171v.

⁵¹ "Radosaus Gliubisich ... fecit lamentum supra Andreas Usinouich de Bobani Murlacum, dicens quod furatus fuit sibi unum equum. Et hoc in Tribigne cum quo Andreas fuerunt Bratugl Rachoouich de Bobani et plures alii quos non cognoscit" (31. 3. 1445), DAD, Lamenta de foris, XIX, 48; "Petar Dobretchouich de Terris Nouis ... fecit lamentum supra Bratul Stancich, Radeqliam Stancich, Andrias Usinouich et Radiuoi Uxinouich de Bobani, dicens quod furati fuerunt sibi unum bouem. Et quod etiam fecit lamentum coram domino comiti Slani die 28 decembris 1448 [po računanju početka godine od Božića, pa bi se radilo o 1447. godini]" (19. 2. 1448), Isto, XXI, 295v.

⁵² O Bobanima, Kurtović 2012.

U šaroliku sliku Dragančića teško je uklopiti one kojima identifikacija još nije najjasnija, koji se jednom javljaju u izvorima ili one koji imaju prezime Dragančić, a očito ga ne baštine kao patronimik od oca ili od rodonačelnika nego od rodonačelnikovih srodnika tj. od šireg roda. Oktobra 1420. spomenut je Brajak Dragančević iz Trebinja, čija sestra je udata za Brajka Brajanovića iz Župe dubrovačke.⁵³ Januara 1427. Radosav Oliverović iz Trebinja sa svojih oko 16 godina stupa u službu kod dubrovačkog vlastelina Andrije Menčetića uz jemstvo Dobre Dragančića (*Dobrey Dragancich de Tribigna*) i Bjelana Dobrijevića, obojice iz Trebinja.⁵⁴ Dobru Dragančića teže je kontekstualizirati. Aprila 1453. na molbu kneza Vladislava Kosače, Vijeće umoljenih je odlučilo da pusti iz zatvora bez ikakvog jemstva izvjesnog Koja Dragančića.⁵⁵ Zalaganje kneza Vladislava pokazuje da se radi o značajnom vazalu na njegovom posjedu koji je uz njega bio protiv oca hercega Stjepana Vukčića Kosače.

Pored uopćenog prezentiranja smještaja na području Trebinja (*de Tribigna*), ponekad u tužbama možda neprecizno definiranje Glavske, neprecizno u vezama s Bobanima, s pozicijom

⁵³ “Ego Braychus Brayanouich de Breno confiteor quod super me et super omnia mea habui et recepi a Brayacho Draganzeuich [tako] de Tribigna dante et tradande michi pro dote et seu perchiuio Ponize eius sororis et future sponse et uxoris mee yperperos treginta grossorum de Ragusio et vachas duas secundum morem et consuetudinem Ragusii” (14. 10. 1420), DAD, Liber dotium, V, 5.

⁵⁴ (27. 1. 1427), DAD, Diversa Cancellariae, XLIV, 102v; Kurtović 2019, 920.

⁵⁵ “de liberando de carceribus nostris Choyam Dragancich ad preces comitis Vladissau”; “de liberando eum sine plegiaria” (3. 4. 1453), DAD, Consilium Rogatorum, XIII, 173. Za podatak zahvaljujem dr. Enesu Dediću.

u Konavlima koja je odnos prema njihovim vazalima, tek Poljice i Kremen Dol su konkretnije lokacije o smještaju Dragančića. Ove lokacije se nalaze južno od Trebinja, u trebinjskoj Površi uz granicu s dubrovačkim teritorijem u Konavlima.⁵⁶ Iako o tome izostaju potvrde izvora, linija njihovog prisustva izvjesna je i pri ulasku Travunije pod bosansku vlast 1377. Zapravo izvori kroz duže vrijeme prejudiciraju Poljica kao prepoznatljivo naselje u kojemu su egzistirali Dragančići. Povezanost je vidljiva kroz više primjera do razine poistovjećivanja (izrazito 1423: *ad Poglize ad illos de Dragancich*; 1473: *omnes de Poglize de Dragancichii*). I drugi primjeri to potvrđuju. Oktobra 1445. Radosav Ratković iz Poljica iz Dragančića (*de Palice de Dragancichi*) prodaje konja dubrovačkom vlastelinu Vitu Rastiću za devet perpera i jedan groš uz jemstvo, vjerovatno brata, Vukosava Ratkovića. Jula 1491. Nikola Kovačević iz Poljica Dragančića stupa u službu i izučavanje krojačkog zanata u Dubrovniku uz jemstvo očuha Vlatka Mitotoševića. Isti je sljedeće godine označen da je iz Trebinja. Na početku XVI. stoljeća, kada više ne možemo da upratimo po kojim prezimenima su se plodne loze pojedinih porodica među Dragančićima raširile, još uvijek je bila jaka uspomena na vezanost Poljica i Dragančića. Aprila 1502. trgovac Marin Vladoević unajmljuje na dvogodišnju službu Radoja Radonjića iz Trebinja iz Poljica Dragančića (*de Terbigne de Poglize Draganci*).⁵⁷ Otuda nije zgoreg skrenuti pažnju i na informacije o ljudima i događajima iz Poljica u kojima se direktno ne prepoznaju Dragančići,

⁵⁶ Тошић 1998, 25, 31, 46, 214. Poljice i Kremen Dol predstavljaju naseljena mjesta koja pripadaju Mjesnoj zajednici “Petrovo polje” u Opštini Trebinje, Службени гласник Општине Требиње број: 03/02 од 27.06.2002, <https://www.trebinje.rs.ba/centar-za-usluge-gradjanima/mjesne-zajednice/>, pristup 28. septembra 2020. godine.

⁵⁷ (5.10. 1445), DAD, Diversa Cancellariae, LIX, 79v; Kurtović 2019, 1175; “Radossauus Bieloeuich sartor pro se et Stjepano eius filio sartore et cimatore conduxit et achordauit Nicolam Chouazeuich de Poglize de Dragancichi, constituit se plegium Vlatichus Miotosseuich eius vitricus” (3.7. 1491), Diversa Notariae, LXXI, 10v; “Braianus Veloeuich murator conduxit et achordauit Nicolam Chouaceuich de Tribigne ... plegius Vlatichus Miotosseuich, vitricis suis” (5. 2. 1492), Isto, 111v; (20. 4. 1502), Diversa Cancellariae, XCVI, 9; Kurtović 2019, 1439.

jer očito se radi o njihovim ljudima ili njima bliskim savremenici⁵⁸.

Zaključak

Dragančići predstavljaju vlastelu koja je ostavila značajnog traga u historiji trebinjskog kraja druge polovine XIV. i prve polovine XV. stoljeća. Očuvanim izvorima popraćeni su u vremenskom periodu 1375–1456. Rodonačelnik loze pripada elitiziranom vlastelinskom sloju koji je u sklopu Travunije došao pod bosansku vlast 1377. i zadržao ranije ostvarena feudalna prava, posjed i vazale. Prema prikazanoj vezi sa seniorima, Dragančići su pripadali svojevrsnom drugom krugu vlastele na trebinjskom području, bez posebnih titula kojima se karakteriziraju najvažniji predstavnici Travunije u vremenu prelaska pod bosansku vlast. Njihov značaj je vremenom porastao i mjerljiv je uz značajnije travunijske porodice i rodove Ljubibratića, Kobiljačića, Starčića, Poznanovića i Preljubovića uz koje se najčešće navode. Smješteni su na području naselja Poljice i Kremeni Dol, u južnim dijelovima Travunije na granici sa Konavlima. Poljica predstavljaju njihovo osnovno uporište u kojem su prepoznatljivo tretirani od strane Dubrovčana. Očuvani izvori pokazuju da se sa svojim ljudima bave stočarstvom, zemljoradnjom i trgovinom. U XV. stoljeću imali su značajno učešće u pljačkanjima do te razine da su u jednom vremenu od strane Dubrovčana predstavljani i kao glavno uporište u kreiranju napada. Takvu konstelaciju omogućila im je topografija njihovog posjeda na granici s Konavlima koja su kao dubrovačka interesna sfera bili pogodno tlo za pljačkanje. Bili su vazali Pavlovića, a od 1438. Kosača. Njihova pljačkaška

⁵⁸ "Millouan Dessouich de Pollize in Tribinio" (30. 4. 1402), DAD, *Diversa Cancellariae*, XXXIV, 111; "Pribeus Vlatcho- uich de Pogliça in Tribigna" (21. 2. 1439), Isto, LIII, 97v; "supra Dabisiuum Pribilouigh et eius fratrem Dapcum et supra Vlatcum Radosaligh, dicentes quod ipsi Dabisiuus et Dapcus et Vlatcus furati fuerunt sibi unum castronum in Poglice de Tribigne" (8. 7. 1442), *Lamenta de foris*, XV, 232; "supra Ratchum Gabrielouich, Bosidar Giurgeuich, Giuragh Milouagnich, Radoe Bieladinouich, Pribium Vlatchouich, Pribignam Vlatchouich, Radeqliam Marich de Tribigne de Poglize, dicens quod ipsium verberauerunt et ligauerunt et acceperunt sibi ense" (31. 12. 1453), Isto, XXV, 204v; "contra Radognam Radochnich de Tribigne de Poglice, dicens quod dictus Radogna ei querelantis furatus fuit 4^{or} oues et tres castronos" (5. 3. 1473), Isto, XLIII, 85v.

djelovanja nisu bezazlena i treba ih posmatrati i u kontekstu općeg djelovanja Pavlovića i Kosača prema Dubrovčanima.

Poznati predstavnici među Dragančićima su Brajan (1375), Ostoja (1382–1423), Pribat (1407–1437), Vukosav (1420–1423), Ratko (1423) i drugi. Nosioi prvog prezimena imali su autoritativnu poziciju što se ogleda u prijenosu njihovog prezimena na rod i rodovsku identifikaciju. To srašćavanja izostavljanjem porodičnog (očevog) prezimena i navođenje rodovskog imena otežava praćenje pojedinih porodica kao i predvodništva u rodu. Najbolje je poznata linija Brajana Dragančića. Njegov sin je Usin Brajanović Dragančić (1387–1429), a njegovi unuci su Radič (1420–1440), Andrija (1427–1448) i Radivoj Usinović (1437–1448). Posljednji imenom poznati izdanak Dragančića koji se prati po prezimenu je Radosav Pribatović Dragančić (1439–1456).

Riassunto

I signori di Trebinje Dragančić

I Dragančić rappresentano i nobili che lasciarono un'impronta notevole nella storia dell'area di Trebinje nella seconda metà del Trecento e nella prima metà del Quattrocento. Le fonti conservate li seguono nell'arco di tempo dal 1375 e fino al 1456. Il loro progenitore appartiene al ceto nobile elitizzato che, come parte di Travunija, cadde sotto l'amministrazione della Bosnia nel 1377 e conservò i diritti feudali prima ottenuti, i beni terreni e i vassalli. Secondo il legame mostrato con i senior, i Dragančić appartenevano a un tipo di altro cerchio di nobili nell'area di Trebinje, senza titoli particolari che caratterizzano i maggior rappresentanti di Travunija nel tempo del passaggio all'amministrazione bosniaca. La loro importanza crebbe col tempo ed è pari a quello delle famiglie più importanti di Travunija e dei casati di Ljubibratić, Kobiljačić, Starčić, Poznanović e Priljubović accanto ai quali si nominano il più spesso. Sono collocati nell'area del paese di Poljice e di Kremeni Dol, nelle parti meridionali di Travunija al confine con Konavle. Poljica rappresentano la loro fortezza basica in cui vengono trattati in modo particolare dai Ragusei. Le fonti conservate mostrano che si occupano, con i loro servi, dell'allevamento, dei lavori agricoli e del commercio.

Nel Quattrocento prendevano parte nei furti in tale misura da essere rappresentati dai Ragusei in un punto come il più importante centro della creazione degli assalti. La costellazione del genere gli è stata permessa dalla topografia del loro feudo al confine con Konavle che, come zona di interesse dei Ragusei, era terra benefica per i furti. Erano vassalli dei Pavlović e dal 1438 dei Kosača. Le loro azioni di furto non sono benigne e bisogna osservarle nel contesto dell'agire generale dei Pavlović e dei Kosača verso i Ragusei. I rappresentanti conosciuti tra i Dragančić sono Brajan (1375), Ostoja (1382-1423), Pribat (1407-1437), Vukosav (1420-1423), Ratko (1423) e altri. I portatori del primo cognome avevano una posizione di autorità il che si rispecchia nel passaggio del loro cognome alla stirpe e all'identificazione della stirpe. Questa fusione, insieme alla trascuranza del nome di famiglia (quello paterno), e la citazione del nome della stirpe rende difficile seguire alcune famiglie e anche i progenitori della stirpe. La linea più conosciuta è quella di Brajan Dragančić. Suo figlio è Usin Brajanović Dragančić (1387-1429), e i suoi nipoti sono Radič (1420-1440) Andrija (1427-1448) e Radivoj Usinović (1437-1448). L'ultimo ramo conosciuto dei Dragančić seguito dal cognome è Radosav Pribatović Dragančić (1439-1456).

Izvori i literatura

Neobjavljeni izvori:

Državni arhiv u Dubrovniku (DAD):
 Consilium Rogatorum,
 Diversa Cancellariae,
 Diversa Notariae,
 Lamenta de foris,
 Lettere di Levante,
 Liber dotium,
 Liber maleficiorum,
 Sentenze di cancellaria,
 Testamenta Notariae.

Objavljeni izvori:

Kurtović 2019, Esad Kurtović, Arhivska građa za historiju srednjovjekovne Bosne (Ispisi iz knjiga kancelarije Državnog arhiva u Dubrovniku 1341-1526), 1-3, Institut za historiju-JU Historijski arhiv Sarajevo, Sarajevo 2019.

Kurtović 2020, E. Kurtović, Ispisi građe za historiju srednjovjekovne Bosne (Lamenta de foris – Tužbe kaznenih djela učinjenih izvan grada, Svezak IV, 1419-1422, Državni arhiv Dubrovnik), Vlastito izdanje, Sarajevo 2020.

Недељковић 1978, Бранислав Недељковић, Мешовита порота. Дубровачка документа XIV и XV века о пограничној пороти, Miscellanea XVII/6, Историјски институт, Београд 1978.

Смиљанић 2008, Аранђел Смиљанић, “Повеља кнеза Павла Раденовића Дубровчанима (1397, март 25, Љута у Конавлима)”, Грађа о прошлости Босне 1, Бања Лука 2008, 99-110.

Стојановић 1929, Љубомир Стојановић, Старе српске повеље и писма, I/1, Српска краљевска академија, Београд 1929.

Literatura

Динић М. 1932, О Николи Алтомановићу, Српска краљевска академија, Београд 1932.

Динић М. 1967, Хумско-требињска властела, Српска академија наука и уметности, Београд 1967.

Ивић А. 1907, Радосав Павловић. Велики војвода босански, Летопис Матице српске 246, Нови Сад 1907, 1-48.

Кепетанић Н. 2011, *Konavle u XV. stoljeću*, Matica hrvatska Konavli, Gruda 2011.

Куртовић Е. 2010, Posljednji Pavlovići u naučnom opusu Borisa Nilevića, Historijska traganja 5, Sarajevo 2010, 155-164.

Куртовић Е. 2012, Vlasi Bobani, Društvo za proučavanje srednjovjekovne bosanske historije, Posebna izdanja I, Monografije I, Filozofski fakultet, Sarajevo 2012

Михаљчић Р. 1975, Крај Српског царства, Српска књижевна задруга, Београд 1975,

Нилевић В. 1978, Vojvoda Ivaniš Pavlović, Prilozi Instituta za istoriju XIV/14-15, Sarajevo 1978, 349-361.

Нилевић В. 1980, Učešće vojvode Petra i kneza Nikole Pavlovića u političkom životu srednjovjekovne Bosne, Prilozi Instituta za istoriju XVI/17, Sarajevo 1980, 61-68.

Радоновић Ј. 1902, О кнезу Павлу Раденовићу (I-II), Летопис Матице српске 211 (39-63) 212 (34-62), Нови Сад 1902.

Тошић Ђ. 1998, Требињска област у средњем вијеку, Историјски институт, Београд 1998.

Тошић Ђ. 2001, Vojvoda Petar Pavlović, Jugoslavenski istorijski časopis XXXIV, 1-2, Beograd 2001.